

je bilo naše mesto v svetu oblačilne kulture?" (stran 84) Kratak odgovor, "da so bile naše modne razmere precej sorodne tistim v drugih delih nekdanje monarhije" (stran 84), radovednosti zahtevnejšega bralca ne bo potešil, kajti stavek, ki ni podkrepjen s celostnim pretresom vseh obstoječih virov, pove več o tistem, ki ga je napisal, kot pa o tistem, o čemer bi moral govoriti. Na primer: Kateri so drugi deli monarhije, ki so primerljivi z nami? Ali res lahko enako opredelimo razmere na Dunaju, v Trstu, Tržiču in v Pragi? Ne trdim, ampak zgolj predpostavljam, da ne. Niti ne v višjih družbenih slojih, še manj pa med ljudmi nižjih družbenih plasti, ki, naj ponovim še enkrat, so oblačilno modo, čeprav v svojim potrebam in možnostim prilagojeni podobi in z določeno zamudo, sprejemali tudi v obravnavanem času, saj so jim bili višji družbeni sloji zgled.

Ob koncu še to. Knjiga ob upoštevanju navedenih omejitev, ki so plod presoje osebe, ki po izobrazbi ni umetnostni zgodovinar, pač pa etnolog in kulturni antropolog, predstavlja zanimivo branje vsem, ki jih zanima ta del kulturne dediščine. Avtorica z besednimi pojasnitvami, ki so dodane slikovnim prilogam, primerno dopolnjuje celoto in opozarja nepoznavalca na posebnosti v izpričanih oblačilnih oblikah, ki jih opazovalec brez opozoril morda ne bi zaznal, ob straneh nadvse dobrodošlo prinaša kratke in jasne pojasnitve manj znanih in za razumevanje oblačilne mode obravnavanega časa pomembnih izrazov, hkrati pa se podrobneje, kot je pri obravnavi oblačilne kulture na Slovenskem v navadi, posveča oblačenju otrok. Oblačilni videz otrok je obravnavan na enajstih straneh v dveh poglavjih, in sicer v prvem v obdobju bidermajerja in v drugem v obdobju drugega rokokoja. Poleg tega knjiga prinaša številne barvne reprodukcije slikovnega gradiva, ki zvišujejo pomen obravnavanega dela, saj te z objavo postajajo dostopne širokemu krogu ljudi.

Bojan Knific

397

Marija Stanonik (gl. ur.): *Bele stezice v vrtincih življenja: ob praznovanju stoletnice (1906–2006) Čipkarske šole v Žireh poklanja svojim klekljaricam Občina Žiri*. Žiri [i. e.], Ljubljana: Pegaz International, 2006, 285 str. : ilustr.

Knjiga prinaša prispevke več avtorjev. Čeprav so njihovi prispevki izraz različnih pogledov in strokovnih izhodišč, je skupni imenovalec avtorjev očaranost nad žirovsko klekljano čipko; vsi so namreč tako ali drugače Žirovci, zato jim čipka pomeni enega od zavestno gojenih temeljev skupinske pripadnosti.

Marija Stanonik se pojavlja v dvojni vlogi: kot glavna urednica in kot avtorica enega od prispevkov. Kot urednica pojasnjuje svojo dolgoletno idejo o tematski fotomonografiji, ki je postala stvarna v pričujoči knjigi in pomeni darilo žirovskim klekljaricam v času, ko Čipkarska šola v Žireh praznuje svojo stoto obletnico delovanja. V svojem avtorskem poglavju *Čipka v slovenski besedni umetnosti* pa si je Stanonikova zadala nalogo: iz del različnih žanrov besedne umetnosti izluščiti tiste odlomke, ki sta jih je navdihnili blišč in beda čipkarske dejavnosti. Nedvomno si je avtorica, ki se tudi

sicer ukvarja s proučevanjem slovstvene folklore in etnologije, želela dati poudarek ožjim krajevnim posebnostim, a je bila prisiljena izhodišča razširiti, saj socialna tematika klekljaric, tehnologije in motivike klekljanja in še manj metaforike čipk niso izključna domena Žirov in Žirovskega in v večini stvaritev besedne umetnosti tudi niso obravnavane kot takšne. Poglavlja si sledijo takole: *Zibelka slovenskega čipkarstva* (o Idriji kot izviru zgodovinske zavesti o čipki); *Motivika klekljanja – nastajanje čipke* (o socialni motiviki klekljaric v slovenskem leposlovju kot posledici srečevanja z njo v otrostvu, ponekod z izraženo težnjo po ohranjanju te obrti); *Čipka kot etnološki in literarni motiv* (pojavlja se v povezavi s prazničnim razpoloženjem, opremo doma, opremo od rojstva do smrti, prestižnimi predmeti, spominskim vonjem po preteklosti); *Čipka kot stilno sredstvo* (metaforična raba čipke). Gosti in dolgi citati iz izbranih literarnih del avtoričino besedilo žal preveč razbijejo in nekoliko razvodenijo njene ugotovitve. Če je avtorica v analizi izbranih odlomkov – v primerjavi z njenimi ostalimi strokovnimi prispevki – nenavadno lirična, gre to po vsej verjetnosti pripisati njeni pripadnosti rojstnemu kraju in notranji pripravljenosti, da “belim stezicam svojega otroštva” povrne nekaj svoje osebne poti. S tem na neki način pač tudi sama podoživi mit cikličnega vračanja na izhodišče ali mit neskončne spiralne rasti – prav isti mit, ki ga je zmogla uzreti v čarobni podobi žirovske čipke (str. 44).

Etnologinja **Tadeja Primožič**, prav tako domačinka, je prispevala besedilo z naslovom *Klekljana čipka na Žirovskem*. Ker je svoje dosedanje strokovno in raziskovalno delo v največji meri usmerjala v klekljane čipke, ji je tematika kar najbolj blizu. Vključno s historično-razvojnim vidikom obravnave, poznavanjem virov in obvladovanjem motivike, elementov in postopkov izdelave, tehničnega in narečnega izrazoslovja. Besedilo prinaša nekatere ugotovitve širšega značaja, v takšen kontekst pa je avtorica umestila še krajevne razmere. Te so nanizane skozi več zgodovinskih obdobj, pri čemer je poudarjen razvoj klekljarske dejavnosti, prodaje izdelkov, trgovanja in razstavljanja, posebej pa še razvoj učnih programov in šol za klekljanje. Razvojne spremembe opazuje avtorica tudi skozi uveljavljanje in opuščanje različnih klekljarskih tehnik, motivov, materialov in načinov uporabe. Tak pogled je omogočil preseganje nekritičnega romantičnega zrenja na klekljarstvo kot brezčasno tradicionalno dejavnost; takšnega klekljarstva preprosto ni, a kljub temu ostaja takšno v očeh prenekaterega romantičnega zagledanca v kulturno dediščino. Avtorica se je temu znala strokovno izogniti, zato ji tudi sodobnih čipk in aplikacij ni težko razumeti, prav tako ne razpoznavati vrednostih sprememb v izdelovanju in uporabi le-teh. Za konec je dodala še seznam narečnih klekljarskih izrazov.

Skupaj z učiteljico klekljanja **Marico Albreht**, eno od treh žirovskih učiteljic klekljanja, ki jim je knjiga posvečena, je **Tadeja Primožič** napravila izbor stotih žirovskih čipk (kriteriji za “žirovsko” čipko so pomenili, da je bil žirovski risar vzorca, izdelovalec oz. izdelovalka čipke ali da je bila čipka v ponudbi žirovskega trgovca), število pa naj bi se simbolično poklonilo stoti obletnici Čipkarske šole v Žireh. Reprezentančni izbor je skušal kar najbolje ilustrirati razvoj klekljane čipke na Žirovskem, obenem pa zajeti nabor motivov, tehnik in elementov ter širokih možnosti uporabe čipk.

Urednica je v uvodu knjigo opredelila kot fotomonografijo (str. 6). V resnici je večji del knjige namenjen slikovnemu materialu. Avtorske fotografije stotih čipk je prispeval **Franc Temelj** in jih naslovil *Odslikave pridnih rok*. Zaradi stvarnih podatkov, pripisanih k vsaki fotografirani čipki (ime, domače ime, avtor vzorca, trgovec, leto nastanka, klekljar/klekljarica, lastnik, nagrade), deluje kot neke vrste katalog. Tak značaj mu dajejo tudi manjše črno-bele dokumentarne fotografije cele čipke ali uporabnega predmeta, na katerega je aplicirana čipka. Tem so dodane velike barvne fotografije detajlov čipk. V resnici delujejo stvarni podatki in dokumentarni posnetki bolj kot priponke umetniško interpretirani čipki, ki jih tako bralec nehotе dojame kot osrednji, sporočilni del cele knjige. Res je, da to napravi knjigo mehko, lirično, gledljivo in do neke mere verjetno komercialno uspešno. Z vidika estetike zlahka tudi očara, vendar to samo na sebi ne daje poglobljenega védenja. A tu se mora založnik pač odločiti, kaj želi ponuditi, bralec pa, kaj želi od knjige imeti. Sodobne založbe so nas vzgojile v uporabnike prav takega in tovrstnega likovnega oblikovanja, ki se igra z detajli, mehкими gubami, sencami in živimi barvami in ustvarja vtis skrivnostne, morda majčkene starinske vrednosti. In s tem tudi prijazno mehko skupnega spomina, ki nas – čeprav je idealiziran in selektiven – dela to, kar smo.

Knjigo je finančno podprla in izdala Občina Žiri.

Janja Žagar

399

Mirjam Gnezda [et al.]: Idrjska čipka in njeno mesto med evropskimi čipkami. Idrija: Občina, 2006, 79 str. : ilustr.

Knjižica nas seznanja z rezultati evropskega projekta *Dežela čipke*, ki je bil izveden v okviru programa Evropske unije Kultura 2000 v letih 2005 in 2006. Projekt je vodila Občina Idrija, v njem pa so sodelovale institucije iz treh evropskih držav: Mestni muzej Idrija iz Slovenije; Pokrajinski muzeji v Gorici – Muzej mode in umetne obrti iz Italije ter Muzej Rauma iz Finske. Poleg omenjenih institucij sta bili kot zunanji sodelavki v projekt vključeni še dve strokovnjakinji, ena iz Italije in druga iz Nemčije.

Cilj tovrstnih evropskih projektov je podpirati kulturno raznolikost v državah-udeleženkah, obenem pa iskati in utrjevati védenje o skupni kulturni dediščini evropskih dežel. Vsaj za slovenski del se lahko iz publikacije poučimo, da je imela poleg neposrednih učinkov projekta tudi širše cilje. Eden med njimi je bila strokovna priprava na stalno razstavo idrijske čipke v Mestnem muzeju Idrija, drugi na mednarodne dogodke v okviru Festivala idrijske čipke v letih 2005 in 2006, med katerimi je prišlo do srečanja udeležencev projekta in do medinstitucionalne izmenjave tematskih razstav. Zelo pomemben cilj projekta je bil vezan na vzpostavitev idrijskega razvojnega centra idrijske čipke, ki naj bi povezoval kar največ evropskih izobraževalnih, raziskovalnih in razvojnih ustanov in posameznikov, ki se tako ali drugače ukvarjajo s klekljano čipko. Kako se bodo zastavljeni cilji realizirali, je na osnovi publikacije težko soditi, saj